

UTKAST till möte med kvalitetsansvariga, 24 februari 2005

Efter 2006 – ett paketförslag avseende kvalitetsgranskning

Syften med kvalitetsgranskningarna

Högskoleverkets kvalitetsgranskningar har haft och kommer framgent att ha tre syften:

1. Att bidra till utbildningens/lärosätets egen kvalitetsutveckling (utveckling)
2. Att granska om utbildningen svarar mot mål och bestämmelser i högskolelagen och högskoleförordningen (kontroll)
3. Att ge information till bl.a. studenter, lärosäten, allmänhet och politiker (information)

Hittillsvarande utvärderingar

För att svara upp mot dessa syften har under perioden 2001-2006 följande kvalitetsgranskningar genomförts:

- ämnes- och programutvärderingar
- bedömningar av lärosätenas kvalitetsarbete
- tematiska utvärderingar
- examensrättsprövningar

Ett nytt kvalitetsgranskningssystem

Inom ramen för Bolognaprocessen har utbildningsministrarna beslutat att de anslutna länderna redan vid nästa möte med ministrarna år 2005 i Bergen ska ha utvecklat ett cykliskt återkommande system som bl.a. innehåller:

- Utvärdering av program/ämnen eller lärosäten, varvid denna bygger på självvärdering, extern bedömning, studentmedverkan och offentliga rapporter
- Ett system för ackreditering, certifiering eller liknande
- Medverkan av internationella bedömare och samverkan mellan länder

Detta ställer fortsatt särskilda krav på utformningen av det framtida kvalitetsgranskningssystemet.

Erfarenheter från såväl Sverige som andra länder visar att nya omgångar av kvalitetsgranskningar som genomförs på samma sätt inte ger lika värdefulla bidrag som vid det första tillfället. Utvärderingens syften att dels ge underlag för att förbättra kvaliteten, dels fungera som kontroll av verksamhetens kvalitet uppfylls inte i lika hög utsträckning när kvalitetsgranskningen upprepas. Detta innebär självfallet inte att vårt nuvarande nationella kvalitetsgranskningssystem till alla delar behöver omprövas eller modifieras. Viss förändring och förnyelse av

uppläggning och innehåll i några av de nu förekommande utvärderingstyperna behövs emellertid liksom vissa tyngdpunktsförskjutningar och nya inslag om man ska kunna bibehålla och förhöja de positiva effekterna av de utvärderingar som omfattas av kvalitetsgranskningssystemet. Studenternas perspektiv kommer naturligtvis att fortsatt vara i fokus för de olika granskningarna.

Genom det stora antalet nationella ämnes- och programutvärderingar som genomförts har lärosätena nu en väsentligt bättre beredskap än tidigare att ta ett eget utökat ansvar för kvalitetsutveckling och kvalitetskontroll. Ett ökat ansvar för lärosätena själva ligger också i linje med den internationella utvecklingen.

Det förslag till nytt kvalitetsgranskningssystem som här presenteras är att betrakta som en idéskiss. Trots att förslaget än så länge är skissartat finns viktiga frågor att diskutera. För att gå vidare med förslaget krävs dessutom, förutom samverkan med bl.a. lärosätena, ett utvecklingsarbete. Detta är påbörjat och kommer även att omfatta internationella utblickar.

1. Vårt nuvarande system uppfyller med råge de krav som ställs inom ramen för Bolognaprocessen. Hur svarar förslaget till kommande kvalitetsgranskningssystem mot dessa krav?
2. Kan ett nytt system enligt förslaget bidra till ett fortsatt ökat förtroende för svensk högre utbildning i ett såväl nationellt som internationellt perspektiv?
3. Vilka möjligheter och problem finns med förslaget?

Sammanfattningsvis omfattar förslaget till framtida kvalitetsgranskningssystem

1. Lärosätets eget system för kvalitetskontroll och kvalitetsutveckling ("audit")
2. Ett mindre antal ämnes- och programutvärderingar med uppföljningsdata som grund
3. Tematiska utvärderingar
4. Prövningar av "excellent utbildningsmiljö"
5. Examensrättsprövningar

1. **Lärosätets eget system för kvalitetskontroll och kvalitetsutveckling ("audit").**

Rektorerna för de svenska lärosätena har uttryckt att man välkomnar ett utökat ansvar för kvalitetsutveckling och kvalitetskontroll inom sitt universitet/sin högskola. Med hänvisning till trender inom vissa andra länder (t ex Storbritannien, Finland och Norge) kan man också hävda att inslaget av utvärdering via audits kan vara på sin plats att ånyo betona i Sverige.

För detta inslag i "utvärderingspaketet" blir Högskoleverkets roll att granska och bedöma hur de olika lärosätenas kvalitetssystem är uppbyggda och hur väl de fungerar. På basis av lärdomar som kan dras från hittillsvarande kvalitetsarbetsbedömningar, blir det viktigt att Högskoleverket dels lägger större tyngdpunkt på att få en uppfattning om kvaliteten i sig, dvs att resultaten av kvalitetsarbetet fokuseras, och inte bara hur kvalitetsarbetet

läggs upp och fortskrider. Det gäller att efterfråga och inhämta bevis på att kvalitetsutveckling i positiv riktning äger rum. Dels måste Högskoleverkets granskning omspänna alla nivåer inom lärosätet. För varje lärosäte förutsätts expertgruppen välja 2-4 institutioner som grundligt genomlysas.

2. Ämnes- och programutvärderingar.

I stället för att som under perioden 2001-2006 kvalitetsgranska all grund- och forskarutbildning enligt ett uttalat tidsschema föreslås nu att utvärderingar och uppföljning i högre grad sammanlänkas och att uppföljningsdata utgör grunden för vilka utvärderingar som kommer att genomföras. Uppföljningsdata (t ex söktryck, lärartillgång, lärarkompetens, undervisningstid, gruppstorlekar, genomströmning, studieavbrott, examensfrekvens/uppnådda poäng) ger en nationell bild som pekar ut resultatavvikelse som kan leda till beslut om fördjupade utvärderingsstudier. Fördjupade utvärderingar kan också vara motiverade med anledning av klagomål från studenthåll eller synpunkter från arbetsgivarhåll. Det kommer att genomföras ett mindre antal ämnes- och programutvärderingar dels sådana som omspänner samtliga universitet/högskolor, dels sådana som begränsas till något eller några lärosäten.

Ämnes- och programutvärderingarna ska ha en sådan omfattning och ett sådant djup att de ger en bas för att fatta beslut om eventuell varning för respektive indragning av examensrätt. En starkare betoning av resultat än i nuläget kan vara motiverad. Likaså framstår det som angeläget att utöka inslagen av internationella jämförelser.

3. Inslaget med **tematiska utvärderingar** har visat sig vara fruktbart dels för att sådana utvärderingar ger en nationell överblick över hur läget är ifråga om de kvalitetsaspekter som granskas. Dels innebär utvärderingarna att ett intensifierat utvecklingsarbete uppmuntras vid landets lärosäten. Möjligheten att jämföra sig med andra lärosäten är en drivkraft i sig. De sammanställningar som Högskoleverket gör av goda exempel på framgångsrika insatser fungerar också som stimulans (se antologin med förebildliga exempel för "jämförbarhet", "studentinflytande" och "etnisk och social mångfald"). Att utvärderingen av kvalitetsaspekten upprepas efter ett antal år, något som universitetens/högskolornas ledningar förstås är informerade om, bidrar också till att uppmuntra till utökade insatser från lärosätenas sida för att få ett förbättrat resultat vid nästa tillfälle.

4. Ännu ett inslag i ett framtida utvärderingspaket bör övervägas, nämligen möjligheten för institutioner/enheter inom universitet/högskolor att ansöka om att få utmärkelsen "**Excellent utbildningsmiljö**". Syftet är att genom att lyfta fram goda exempel inspirera och driva på utvecklingen på lärosätena. I det finska utbildningssystemet tillämpas detta, varvid Finheec (The Finnish Higher Education Evaluation Council) nominerar de institutioner som svarar för särskilda insatser inom grundutbildningen som regeringen sedan fattar beslut om, samtidigt som den utdelar ett extra anslag till det lärosäte där institutionen/enheten finns. För svenskt vidkommande skulle utnämningen också avse framstående verksamhet inom forskarutbildning. Kraven för att bli nominerad ska vara mycket högt ställda och vara tydliggjorda för lärosätena. Utmärkelsen gäller för en begränsad tidsperiod. Vid bedömningen ska resultatet kunna påvisas ligga på toppnivå

både vid en nationell och en internationell jämförelse för att institutionen/enheten ska nomineras. Högskoleverket svarar för nomineringsprocessen och ser till att minimera inflationsrisken ifråga om antal institutioner som kan komma ifråga. Om särskilda anslag ska komma ifråga för excellens, liksom i Finland, är det upp till regeringen att utse dessa centra. Även om det inte blir aktuellt att ha en särskild penningpott förknippad med utnämmandet kan lärosätet och institutionen antas vara mycket motiverad att få en stämpel på sin excellens, något som man inte minst torde ha glädje av i sin marknadsföring. Det råder delade meningar om ifall excellens är det bästa begreppet för att beskriva en framstående utbildningsmiljö. Samtidigt är det viktigt att det begrepp som väljs är internationellt gångbart. Finns det något bättre begrepp?

5. Kvalitetsprövningar av ansökningar om **examensrätt** förutsätts utföras enligt gängse modell. Vad gäller prövningar om rätt till vetenskapsområde och/eller om univertetsstatus är ju omfattningen helt beroende av om regeringen beslutar att överlämna ärendet till Högskoleverket eller ej. I nuläget är det ovisst om vetenskapsområde även fortsättningsvis kommer att användas som operativt begrepp. Skulle en förskjutning från vetenskapsområde till profilmråde ske, i enlighet med förslag från Högskoleverket, torde underlag behöva tas fram inför beslut om att erhålla ett sådant profilmråde.

En annan oklarhet som gäller kvalitetsprövning av detta slag har att göra med införandet av **masterexamen**. Om beslut fattas enligt modellen 3+2+3, torde det bli aktuellt att också utföra prövningar av högskolornas rätt att utfärda en tvåårig masterexamen. Kriterier för bedömning måste i så fall snarast utformas.

*

I framtagande och genomförande av det nya kvalitetsgranskningssystemet förutsätts ett samarbete med företrädare för landets universitet och högskolor.